

Ivana Čapeta

Ikonografija Bogorodice na poliptihu Girolama da Santa Croce u franjevačkoj crkvi na Košljunu

Na otočiću Košljunu smještenom u Puntarskoj Dragi na Krku nalazi se jedna od najljepših oltarnih cjelina koju je 1535. g. izradio mletački slikar Girolamo da Santa Croce (Santa Croce, Val Brembana, 1485. – Venecija, 1556.) zajedno sa svojim suradnicima za tamošnju franjevačku crkvu Navještenja Marijina. Girolamo da Santa Croce slikar je kojega svrstavamo u krug epigonskih majstora djelatnih u Veneciji tijekom 16. stoljeća. On je izvore za slikane kompozicije pronalazio uglavnom u djelima svojih prethodnika čija gotova slikarska rješenja variraju ili se doslovno ponavljaju. Jednom usvojene kanone koristi višekratno pa citate i kopije svetačkih figura možemo pronaći na velikom broju njegovih djela. Stoga se čini zanimljivim uočiti odnos ovoga umjetnika prema dostupnim ikonografskim modelima njegova vremena. Od sveukupno deset oslikanih polja košljunskoga poliptiha čak osam uprizzoruje Bogorodičin lik u različitim ikonografskim shemama i temama pa možemo reći da predstavljaju svojevrsni marijanski ciklus.

U ovom se dijelu teksta nastoji ukazati na moguće likovne, ali i literarne predloške Bogorodičinu ciklusu unutar venecijanskih umjetničkih krugova *quattrocenta* i ranoga *cinquecenta*, počevši od djela Jacopa Bellinija i njegove radionice, te Giambonova mozaika u kapeli Mascoli do djela Cime da Conegliana, Carpaccia, ali i suvremenih predložaka poput Tizianovih kojih Girolamo prevađa u sebi svojstven slikarski izričaj. U tom smislu ključan je Carpacciiov ciklus o Marijinu životu iz Scuole degli Albanesi u Veneciji koji datira u prvo desetljeće 16. stoljeća. Nadalje, uočeno je da se Girolamo nije koristio samo predlošcima iz mletačkoga slikarstva, već da je evidentno poznao i grafičke otiske kojih se popularnost rasplamsala upravo koncem 15. i početkom 16. stoljeća. Vinjete malih dimenzija bile su otiskivane uz različite devocionalne tekstove koji su zahvaljujući malom formatu bili dostupni široj publici. Jedan od popularnijih tekstova toga tipa, uz *Oficij Blažene Djevice Marije*, bila je i poema Antonija Cornazzana *Vita Della Gloriosa Vergine Maria in Terza rima Historiata*. Izdao ju je u Veneciji 1471. g. Nicolas Jensen te je do konca 30-ih godina 16. st. doživjela preko 20 izdanja kod različitih nakladnika. Uz njene mnogobrojne pretiske bile su otisnute minijaturne grafike koje su dosljedno slijedile kronologiju Cornazzanova teksta o životu Bogorodice.

Većinom neznani autori grafika razvili su čitavu lepezu modela koji su, uz već postojeće uzore u slikarstvu, postali temeljna vizualna referenca za oblikovanje ikonografije Bogorodičina ciklusa u venecijanskim umjetničkim krugovima. Tako utjecaje vinjeta iz Cornazzanove poeme, otisnutih uz izdanje Manfreda da Monferrata iz 1495. g., Linda Borean prepoznaje upravo u Carpacciiovu Bogorodičinu ciklusu za Scuolu degli Albanesi, a Costanza Barbieri smatra da je cjelokupan fresko ciklus Lorenza Lotta, posvećen životu Bogorodice u crkvi San Michele al Pozzo Bianco, temeljen na literarnoj ikonografiji iz Cornazzanove poeme. Stoga se čini logičnim da je Girolamo uz dostupne slikarske izvore, poglavito Carpacciove, poznao i djelomično koristio popularni tiskani predložak. Literarni predlošci također su imali važnu ulogu u razvoju i oblikovanju marijanske ikonografije ovoga razdoblja, pri čemu su svakako nezaobilazni *Oficij Blažene Djevice Marije*, ali i različite poeme poput spomenute Cornazzanove *Vita della nostra Donna in terza rima*. Također, ne smijemo zaboraviti ni važne teološke tekstove poput De Bustisova *Mariala* koji je poglavito imao utjecaja na oblikovanje i razvoj ikonografije *Bezgrešnoga začeca Marijina* oko kojega su se u razdoblju nastanka košljunskoga poliptiha vodile žustre teološke rasprave.

Zbog toga košljunska predela ima posebno mjesto u proučavanju razvoja marijanske ikonografije jer je na njoj predstavljen prvi ikonografski prikaz Bezgrešne među amblemima na istočnoj obali Jadrana. Njegovu pojavnost vjerojatno možemo pripisati zaslugama naručitelja, tadašnjega gvardijana fra Franje Šubića za kojega je poznato da je bio izraziti sljedbenik Scotova nauka o Bezgrešnoj.